

Qui eren els Banyoles?

Una saga familiar que forma part de la història de la literatura infantil i juvenil del segle xx

«Pertanyo, generacionalment, al món de les aventures de fulletó, adquirides al quiosc de la cantonada. Des de molt petit, comprava les aventures relacionades en quaderns o fulletons, les portades de les quals, a tot color, eren confeccionades pels experts dibuixants que també n'il·lustraven les pàgines interiors. Un univers diferent del meu, tot ell fet d'invenció i de misteri, d'exaltació i vida heroica, s'obria davant dels meus ulls.»

PERUCHO, Joan. *Els jardins de la malenconia: Memòries* (p. 56-57).

Barcelona: Edicions 62, 1992. Apareix citat per Pedro Porcel a *Tragados por el abismo* (Edicions de Ponent).

Text > **DOLORS JUANOLA TERRADELLAS**, professora de secundària

Si ens preguntem qui eren els prolífics autors i il·lustradors de literatura infantil i juvenil Bañolas, o els Banyoles, és difícil trobar respostes. *Banyoles* és un cognom poc freqüent i, en aquest cas, es tracta d'un pseudònim. En aquest article volem explicar qui van ser els Banyoles i què els va portar a triar aquest nom. Eren una mare, Julia González, i tres dels seus fills: Mariano, Andrés i Ana María Hispano.

La informació disponible es refereix sobretot a Mariano Hispano González (1925-1991), guionista, editor, traductor, adaptador i escriptor de novel·la infantil i juvenil. Era germà d'Andrés,

dibuixant, il·lustrador i autor de contes infantils, i d'Ana María, autora i il·lustradora d'històries i serials. També la mare, Julia, il·lustrava i col·laborava en les publicacions. L'any 1946, Mariano va començar a escriure guions per al seu germà Andrés, que era un bon dibuixant. L'Andrés, però, va morir molt jove, a finals dels anys cinquanta del segle xx. Els seus còmics i contes encara es colleccionen.

L'obra de Mariano i la seva família és tan prolífica i variada que ha format part de les lectures infantils i juvenils de la majoria dels lectors de Catalunya i Espanya d'unes quantes generacions. *Azucena*, *Alicia*, *Cuentos de*

la abuelita, *Sigur el vikingo*, *Lancero bengalí*, *Átomo kid*, *Hazañas del oeste*, *Hazañas bélicas*, *Spirou*, *Eric Castel*, alguns contes a *Cavall Fort* o a l'editorial Toray i moltes altres publicacions eren obra seva, o hi havien col·laborat en alguna de les seves facetes professionals.

Per saber com és que una família barcelonina es va decidir a utilitzar professionalment el pseudònim d'una ciutat gironina, hem de recular una mica: el pare, que també es deia Mariano Hispano González, es traslladà de Barcelona a Banyoles l'any 1936 amb tota la família. Era telegrafista de professió i el destinaren a Banyoles

>> Coberta del tebeo Víctor Trice, lancero bengalí, núm. 1 (dibuixant: Andrés Bañolas; guionista: Mariano Bañolas). Grafidea, 1953.

>> Coberta de Zoraida y sus lágrimas, de Juanita Bañolas (dibuixants: Juanita i Andrés Hispano), núm. 9, de la col·lecció «Alicia». Ediciones Toray, 1955. (Foto: TEBEOESFERA)

perquè s'havia reorganitzat el servei a causa de la guerra. Era un republicà convençut i amb les represàlies polítiques de la dictadura de Primo de Rivera ja s'havia desplaçat de València a Sisante (Conca) als anys vint, i havia tornat a Barcelona als anys trenta. Instal·lat a Banyoles, tal com informa Abellán a *L'escola a Banyoles*, va ser el successor d'un telegrafista ben conegut al poble, Cástor Turégano. Turégano estava casat amb una mestra de l'escola de la vila, M. Dolors Vila Cañadas, i tots dos junts havien obert, als anys vint, a la planta baixa de la seva casa particular, l'Acadèmia Ibèrica, on ensenyaven batxillerat. L'any 1936, Turégano va plegar per «assumptes familiars» i l'hi succeïx Mariano Hispano, tant al telègraf com a l'acadèmia. Fer-se càrrec del centre devia ser un premi per a un home que creia fermament en l'alliberament de les persones mitjançant la cultura. L'any següent, però, l'acadèmia va haver de tancar portes. Ambdós telegrafistes tenien fills, els quals figuren com a alumnes a la llista de l'Escola d'Arts i Oficis de Banyoles (*L'escola d'Arts i oficis de Banyoles*, de Juanola i Abellán).

A l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, l'arxiver Josep Grabuleda localitza la cèdula personal de la família: dona informació de la seva adreça, al carrer del President Macià, número 27 (avui, carrer de la Llibertat), i del seu pas per Banyoles, però indica que ja no van ser trobats al seu domicili l'any 1939, quan les tropes franquistes van entrar a la ciutat. A finals del 1938 van tornar a Barcelona i després van fugir a França. El pare va anar a parar al camp d'Argelers i els fills, a Quiberon. En el llibre *La repressió franquista a Banyoles*, Galofré localitza Mariano Hispano González a la presó de Bilbao. En sortiria l'any 1943.

L'estada de la família Hispano a Banyoles va ser breu, però els va deixar empremta. Els germans Hispano van viure a Banyoles els seus anys de joventut i van gaudir de la vida al poble: els jocs, nedar a l'estany, les barques... Els esperaven uns anys molt més durs, i el bon record de Banyoles els acompanyaria tota la vida mitjançant el pseudònim que van escollir i compartir tots els familiars que es van dedicar a les lletres i a la il·lustració: Mariano, Andrés, Ana María (*Juanita*) i Julia es convertirien en Mariano Bañolas, An-

>> Primera pàgina de *Una aventura dels Estornells* (guió de Mariano Hispano). Cavall Fort, núm. 341-354. 1975.

>> La família Hispano González a Banyoles, el 1938. Els pares amb Joel i, darrere seu, d'esquerra a dreta: Andrés, Júlia i Mariano. (Foto: ARXIU FAMÍLIA HISPANO VILASECA)

Coberta de La vespa (dibuixant: Andrés Bañolas), contes retallats. Ediciones Toray. (Foto: ARXIU FAMÍLIA HISPANO VILASECA)

>> Coberta d'El biscuter (dibuixant i guionista: Andrés Bañolas), contes retallats. Ediciones Toray, 1958. (Foto: ARXIU FAMÍLIA HISPANO VILASECA)

>> El encargo de la profesora (portadista: Andrés Bañolas; guionista: Mariano Bañolas), de la col·lecció «Cuentos de la Abuelita», núm. 6. Ediciones Toray, 1955.

>> Signatura d'Andrés Bañolas. (Foto: TEBEOESFERA)

>> Coberta de La aventura de Belinda (dibuixant: Juanita Bañolas), núm. 843, de la col·lecció «Azucena». Ediciones Toray, 1964. (Foto: ARXIU FAMÍLIA HISPANO VILASECA)

drés Bañolas, Juanita Bañolas i Julia Bañolas, en castellà o en català, segons cada editorial.

Després de la pèrdua del germà, Mariano continua publicant com a guionista i utilitza diversos pseudònims: Ben Risco, Dan Barclay, Peter Lang i, sobretot, Mariano Bañolas i M. H. Banyoles. Tal com comenta Cuadrado a l'*Atlas español de la cultura popular*, els autors dels anys quaranta i fins als anys setanta havien de fer servir pseudònims per dissimular la seva condició de pluricupats, ja que les editorials sovint tenien una rígida política d'exclusivitat. El fet que alguns dels pseudònims simulessin un origen estranger era un intent de complaure un públic que suposadament preferia autors anglosaxons.

En el camp de la novel·la juvenil, que l'Editorial Tàber va publicar en català i en castellà, Mariano va crear la sèrie d'aventures *4 amics* dins la col·lecció «Foc de Camp» i *4 en acció* a Auriga i Ediciones de la Torre. Se'n van publicar desenes de títols. Eren unes novel·les d'aventures situades en escenaris tan diversos com l'Àfrica, l'Amazones, el Carib o París.

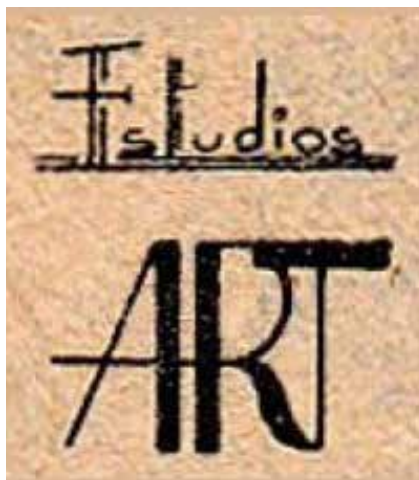
La llista d'editorials i segells que van publicar obra seva és molt extens; a més dels que ja hem esmentat, també trobem col·laboracions seves amb Bruiguera, Toutain, Norma, Nathan, Junior, Grijalbo, Forum o Glénat, entre d'altres.

Amb altres autors, intenta l'aventura de l'edició independent amb els segells Manhattan (1961) i Metropol (1983), en els quals es van publicar per primera vegada còmics de Marvel (*Rawhide Kid*). Comercialment no van tenir èxit i van desaparèixer.

L'obra de Mariano Hispano conté, a més de tot el que ja hem explicat, monografies, catàlegs i biografies (com ara la de Selma Lagerlöf, 1976, d'edicions Hyma, que va ser la primera dona que va rebre el Premi Nobel de literatura, el 1909, o les de Pearl S. Buck, R. Kipling i molts altres). També fa de gestor cultural i dirigeix el primer saló del còmic, que llavors era el Saló del Còmic i de la Il·lustració de Barcelona, el 1981.

La ingent obra col·lectiva d'una saga familiar que ha fet de Banyoles la seva senya d'identitat mereix ser coneguda i homenatjada; el fet que es tracti de literatura popular, infantil, juvenil i de quiosc li ha restat històricament reconeixement i prestigi, però cal que entenguem que aquest tipus de narracions són també una peça imprescindible de la història de la literatura, de la cultura popular i de la formació dels lectors.

Durant la redacció d'aquest article, la família m'ha proporcionat un document que revela una part dura i entranable de la història dels Hispano i Banyoles.

>> Logotip d'Estudios Art, taller de còmic fundat per Mariano Hispano a Barcelona. (Foto: ARXIU FAMÍLIA HISPANO VILASECA)

La família Hispano en una de les seves visites a Banyoles, el 1959. (Foto: ARXIU FAMÍLIA HISPANO VILASECA)

Després dels anys passats als camps de concentració, de la humiliació de sortir-ne com un roig «capaz de rehabilitar-se en la nueva España de Franco», i sense cap intenció de fer-ho, Mariano Hispano pare, desposseït del càrrec de telegrafista, va a Sisante, on s'havien refugiat la dona i els cinc fills. Passant fred i gana, i buscant llibres on no n'hi havia, es dedica a l'ensenyament de tothom que vulgui accedir a algun tipus d'estudi o oposicions. Tenia la recança, però, que els seus fills no s'educarien com ell volia: pensava que sense llibres no hi ha cultura. Un dia de primavera es produeix un fet inesperat a casa seva. Així ho explica, anys més tard, Mariano fill: «Ese día, llegó el recadero del pueblo al volante de su vieja camioneta ante nuestra

casa, se detuvo y dejó en la puerta dos bultos grandes. Uno era una caja de madera; el otro, una máquina de coser envuelta en mantas.

»Era como si tras un naufragio las olas de la tormenta nos devolviesen los restos de nuestro hogar anterior; es decir, tras el asalto que los falangistas hicieron de nuestra casa en Bañolas, la casa del telegrafista rojo, y del que manos amigas habían podido rescatar aquellas migajas y nos las enviaban, tras conocer nuestro paradero. También en Bañolas, para la gente sencilla, don Mariano había dejado una estela de calor humano y de bondad.

»El cajón de madera, para sorpresa nuestra, fue dándonos libros: una geografía de Moreno Espinosa; varios volúmenes de Clío, una aritmética, el

álgebra de Rey Pastor, un tratado de trigonometría en francés, la ortografía de Miranda Podadera, un atlas, la *Moral Universal* de Deshumbert y veinte o treinta libros más.»

La història de les famílies, sovint, es pot resumir en uns quants noms de pobles o ciutats. Són llocs on ens agrada tornar. Segurament, aquests dos paquets que van fer el viatge de Banyoles a Sisante en aquells anys difícils van aconseguir un lligam que encara perdura.

VulldonarlesgràciesaAndrésHispano Vilaseca, fill de Mariano Hispano, i a la seva família per les informacions, imatges i textos que m'han proporcionat. Aquest material, en part inèdit, ha estat essencial per redactar aquest article.

>> El safari perdut, de M. H. Banyoles, de la col·lecció «4 Amics». Editorial Tàber, 1968.

>> Biografia de Pearl S. Buck, de Mariano Hispano, de la col·lecció «El Premio Nobel». Editorial AFHA, 1979.

>> Aventura en Quiberón, de Mariano Hispano, de la col·lecció «Los Gorriones». Editorial Plaza & Janés, 1973.